

І. А. Федун,
к. е. н., доцент, доцент кафедри менеджменту зовнішньоекономічної діяльності
підприємств, Київський національний авіаційний університет

ФОРМУВАННЯ УМОВ ПІДВИЩЕННЯ ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНОЇ АКТИВНОСТІ В АГРОПРОМИСЛОВОМУ ВИРОБНИЦТВІ УКРАЇНИ

I. Fedun,
ces. Assistant Professor, Associate Professor of International Business Management, Kyiv National Aviation University

FORMATION CONDITIONS OF INCREASE INNOVATION AND INVESTMENT ACTIVITY
IN AGROINDUSTRIAL PRODUCTION UKRAINE

Розглянуто теоретичну платформу умов підвищення інноваційно-інвестиційної активності в агропромисловому виробництві України, здійснено моніторинг існуючих проблем в нових вимірах економічного простору, а також запропоноване авторське бачення щодо формування умов підвищення інноваційно-інвестиційної активності в агропромисловому виробництві.

The theoretical platform conditions increase innovation and investment activity in Ukraine agricultural production, by monitoring the current problems in the new dimensions of economic space, as well as the authorized vision of creating conditions for increasing innovation and investment activity in the farming industry.

*Ключові слова: кластер, інновація, інвестиція, капітал, потенціал, розвиток.
Key words: cluster, innovation, investment, capital, potentsial, development.*

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Створення сприятливих політичних, економічних і правових умов підвищення інноваційно-інвестиційної активності в агропромисловому виробництві України визначає вирішення питань об'єктивної необхідності активізації інноваційно-інвестиційного розвитку сільськогосподарських товаровиробників, підвищення конкурентоспроможності агропромислових підприємств, удосконалення їх економічної стратегії та обґрунтування основних напрямів розвитку інтеграційних процесів та кластеризації, які б дозволили пристосуватись до жорсткої конкурентної боротьби в ринкових умовах.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Вагомий внесок у розроблення теоретичних та методичних положень щодо процесу формування і реалізації умов підвищення інноваційно-інвестиційної активності в агропромисловому виробництві зробили такі вітчизняні науковці: В.Я. Амбросов, Ю. Бажал, І.А. Бланк, А. Гальчинський, В. Геєць, В. Герасимчук, Й.С. Завадський, А.О. Заїнчковський, С. Ілляшенко, А. Кузнєцова, П.Т. Саблук, В.К. Савчук, М.Й. Малік, В.М. Нелеп, І.І. Лукинов, М.Ф. Кропивка, Є.І. Ходаківський, О.В. Шкільов, В.В. Юрчишин та інші. Серед іноземних науковців, які займалися цими проблемами, ґрунтовні наукові праці на-

лежать: П. Друкеру, П. Завліну, К. Прахаладу, Б. Санто, Б. Твіссу, К. Фрімену, Г. Хамелу, Й. Шумпетеру та іншим. Однак, незважаючи на значну кількість наукових праць присвячених тематиці інноваційного та інвестиційного розвитку, питання формування і реалізації умов підвищення інноваційно-інвестиційної активності в агропромисловому виробництві є недостатньо науково дослідженими, а результати існуючих досліджень не завжди успішно реалізуються на практиці. Використання ж досвіду науковців і практиків із зарубіжних країн, без врахування особливостей розвитку агропромислового виробництва України, дуже часто призводить до негативних наслідків.

МЕТА СТАТТІ

Метою статті є розгляд теоретичної платформи щодо умов підвищення інноваційно-інвестиційної активності в агропромисловому виробництві України, проведення моніторингу існуючих проблем в нових вимірах економічного простору, а також розробка авторських рекомендацій щодо формування умов підвищення інноваційно-інвестиційної активності в агропромисловому виробництві.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Реалізація стратегії випереджаючого розвитку та євроінтеграції потребує вирішення низки принципових проблем структурної перебудови агропромислового виробництва та посилення дієвості державної аграрної політики саме у формуванні ефективних механізмів інноваційно-інвестиційної діяльності, опануванні інноваційного шляху розвитку [8 с. 35]. Звідси стратегічна мета аграрної політики полягатиме у створенні сучасного інтегрованого у світове виробництво, здатного до саморозвитку агропромислового виробництва України, яке забезпечує внутрішні потреби, конкурентоспроможний експорт, збільшення обсягів агропромислової продукції на інноваційній основі.

Підвищення інноваційно-інвестиційної активності в агропромисловому виробництві, конкурентоспроможності агропромислової продукції вимагає створення сучасних технологій, обладнання, сертифікації продукції відповідно до вимог міжнародних стандартів, створення системи сервісного обслуговування, тобто розширення вертикальних і горизонтальних зв'язків між галузями агропромислового виробництва та наукою, які формують своєрідні кластери.

Масштаби й ефективність підвищення інноваційно-інвестиційної активності в агропромисловому виробництві в таких кластерах залежить від низки умов [12]. Найбільш важливими з них є наступні.

Світовий поріг знань. Він є межею між досягненнями і прогалинами в загальних і спеціальних знаннях. Поріг знань дає науковій спільноті орієнтир для подальших пошукових функціональних і прикладних досліджень, а інженерному й управлінському корпусу — базу для цільових прикладних розробок. Індикатором досягнень у загальнонаукових знаннях є відкриття, що кардинально підвищують рівень знань, а досягнень у спеціальних знаннях — продукти прикладних досліджень та розробок, які здобули міжна-

родне визнання. До індикаторів прогалин в знаннях належать проблеми в суспільстві та середовищі, що потребують невідкладних рішень, — нестача енергоресурсів, екологічна й соціальна безпека, хвороби, стихійні лиха тощо.

Масштаб наукового потенціалу для вирішення інноваційного завдання дорівнює критичній масі відповідних науково-прикладних ідей.

Інноваційні фінансові ресурси. Можливість фінансування інноваційних проектів обумовлюється фізичною наявністю і доступністю капіталу, вкладеного сьогодні з перспективою майбутньої високої віддачі у випадку не зовсім очевидного успіху. Інноваційні фінансові ресурси можуть бути ризиковим капіталом, вкладеним для одержання високих прибутків, чи некомерційними, такими як субвенції, для яких віддачею є досягнення цілей, важливих для стійкого розвитку. Типовий термінал для комерційного ризикового капіталу — венчурний фонд, а для безприбуткового — суспільний науковий фонд. Відповідно в першому випадку його джерелами будуть підприємці й ризикові інвестори, а в другому — держава та спонсори з некомерційною мотивацією.

Інноваційні підприємці. Це специфічний тип бізнесмена, що виступає сполучною ланкою між новаторами — авторами оригінального науково-прикладного продукту — і суспільством, зокрема сферами виробництва та споживання. Крім звичайних індивідуальних якостей такий підприємець повинен мати своєрідну форму передбачення життєздатності конкретного науково-прикладного продукту, що пропонується до освоєння, як правило, ще у вигляді образу чи ідеї або концептуальної моделі.

Поле інноваційної активності. Воно окреслюється межами концентрації потенційних об'єктів знань і навичок на відповідних ієрархічних рівнях, територіях, у певних видах діяльності.

Потенційні інноваційні об'єкти — це проблеми в різних відкритих системах, що функціонують у контурі: "суспільство — середовище — техніка". Здійснення в потенційних об'єктах спеціальних проектів забезпечує вирішення проблем шляхом упровадження придатних нововведень (модернізаційних, новаторських), ключовими передумовами організації конкретного проекту, включаючи вибір схеми та обсягів фінансування.

Інноваційний клімат. Це своєрідне "живильне" середовище, що забезпечує сприятливе тло для взаємодії охарактеризованих вище умов. Подібне середовище включає систему необхідних соціальних, юридичних, економічних, інформаційних та інших інститутів, що підтримують як новаторську діяльність, так і самих новаторів. До типових прикладів організаційних побудов, що сприяють формуванню інноваційного клімату, можна зарахувати віртуальні корпорації, технополіси, інноваційно-інвестиційні кластери, бізнес-інкубатори, інститути державно-приватного партнерства, кібернетичні інформаційні простори.

Загальна структура кластерної системи прискореного інноваційно-інвестиційного розвитку агропромислового виробництва визначається виходячи з наявності двох паралельних процесів інноваційного роз-

виту. Першим процесом є процес ринкової самоорганізації інновацій, другим — цільовий процес, який додатково організовується суб'єктами аграрного бізнесу. Ключовою умовою прискорення першого процесу є створення сприятливого для інновацій середовища, передусім правового, а також споживчого. Таким чином, елементами структури системи, що формується і впливає з вимог прискорення цього процесу є комплексне, розмежоване середовище: правове та ринкове.

Синтез елементів системи, що реалізує другий процес, дозволяє визначити елементно-функціональну загальну структуру кластерної системи прискореного інноваційного розвитку агропромислового виробництва на основі відповідності кожному етапові життєвого циклу інновацій певного реалізуючого елементу, а саме: управлінського, наукового, проектного, технологічного, виробничого, інвестиційного та збутового. Ці елементи також функціонують і розвиваються в правовому та ринковому середовищах.

Система управління. Структура системи управління прискореним інноваційним розвитком є матричною, ієрархічною, централізовано-децентралізованою. Головна функція верхнього рівня цієї системи полягає у формуванні державної аграрної політики в галузі інновацій та координації робіт з її реалізації.

Система наукового забезпечення. Структура системи наукового забезпечення прискореним інноваційним розвитком агропромислового виробництва у порівнянні з наявною має бути принципово зміненою. Вона повинна включати вищу організаційну форму поєднання наукових організацій — Національну академію аграрних наук України, а також Національний науковий аграрний центр та ієрархічну систему галузевих науково-дослідних організацій, профіль і спеціалізація яких відповідають наявним та перспективним підгалузям агропромислового виробництва. Головне завдання системи наукового забезпечення — формування системи знань для повного задоволення ними суб'єктів інноваційних процесів.

Ієрархічна система галузевих науково-дослідних організацій повинна розробляти спеціалізовані теорії функціонування і розвитку підгалузей та їх складових, крім того, розробляти наукові засади пілотних агропромислових інноваційних проектів, що мають галузеве, регіональне чи локальне значення. В межах цієї системи мають бути створені сприятливі умови для діяльності достатньої кількості дослідників (генераторів ідей) і розробників (трансформаторів ідей у замисли). Важливою формою організації наукових досліджень комплексного характеру мають стати консорціуми, які можуть включати державні та наукові установи і підприємства аграрного бізнесу. Діяльність наукових організацій, їх постійних та тимчасових об'єднань повинна регламентуватись і стимулюватись відповідними законодавчими актами.

Система проектного забезпечення. Вона складається з розгалуженої мережі проектних організацій та конструкторських бюро. На доповнення до наявної мережі необхідно створити міжрегіональні та регіональні проектні центри для надання проектних та інжинірингових послуг агропромисловим підприєм-

ствам, ієрархічну систему галузевих науково-дослідних організацій. Ці центри можуть базуватись на науковому потенціалі існуючої системи вищих навчальних закладів.

Система технологічного забезпечення. Її складовими є прикладні науково-технологічні організації та технологічні бюро. Ця система повинна бути трансформована і розвинута аналогічно системі проектного забезпечення. Головна умова трансформації структури цієї системи — забезпечення універсальності та гнучкості у відповідності з вимогами нових об'єктів виробництва.

Інвестиційна система. Структура цієї системи має бути поліфункціональною і включати всі види інвестиційних суб'єктів.

Система збуту. Структура збутової системи повинна бути комплексною і відповідати вимогам сучасного інфраструктурного ринку для забезпечення просування інновацій на внутрішньому та зовнішньому ринках. Ці системи мають бути збалансовані за потужностями і поєднані одним нормативно-правовим середовищем, яке повинно забезпечувати захист, підтримку та стимулювання інноваційно-інвестиційних процесів на всіх етапах життєвого циклу, особливо ранніх, де природних ринкових стимулів недостатньо. Вони повинні мати сучасний рівень автоматизації, інформатизації та інтелектуалізації, широко використовувати комп'ютерні системи пошуку оптимальних рішень, у тому числі системи автоматизованого проектування та управління.

Інфраструктура інноваційної діяльності покликана виконувати забезпечуючі та допоміжні функції, пов'язані з реалізацією повного життєвого циклу інновацій. До інфраструктури належать: система зв'язку, транспортна система, інформаційна система, охорона системи та інші.

Механізми функціонування системи прискореного інноваційного розвитку агропромислового виробництва доцільно поділити на два класи, що зумовлено бінарним характером потоку інновацій: механізми ринкової самоорганізації та цільові механізми.

Ці механізми мають обслуговуючі механізми наступних груп: стимулювання, підтримки і захисту. Із названих елементарних механізмів утворюються комплексні механізми. Методи реалізації цих механізмів поділяють на: правові, адміністративні, інформаційні, фінансові, технічні та інші.

Механізмами розвитку системи є: дифузія інновацій, прискорення розробки і впровадження, кількісне збільшення інновацій, підвищення інноваційного рівня, генерування видоутворюючих інновацій. Ці механізми є основою для утворення комплексних механізмів, у першу чергу механізму інноваційного мультиплікатора.

Методами посилення темпів розвитку при застосуванні даних механізмів є: перехід до безперервних процесів; інтенсифікація критичних ланок; суміщення дії ланок; зменшення допоміжних ланок. Інноваційний мультиплікатор поєднує всі складові інноваційного процесу агропромислового виробництва в цілісну систему. Він забезпечує перетворення відносно невеликих витрат в інноваційній сфері на значно

більший приріст прибутку для агропромислових підприємств, охоплених його дією.

Агропромислові підприємства, які охоплені дією інноваційного мультиплікатора, надають системі інформацію про свої потреби, проблеми, можливості, реалізовані інноваційні проекти, досвід. Елемент блоку інноваційних менеджерів надає інформацію щодо напрямів науково-технічного розвитку галузей агропромислового виробництва, гранти, проблеми, що стоять перед ним. Фінансові організації надають інформацію про свої фінансові можливості, сфери вкладення капіталу, інтереси, умови кредитування. Інноваційні підприємці і консалтингові фірми виконують аналіз усієї інформації, формують варіанти можливих інноваційних проектів агропромислового виробництва, узагальнюють і деталізують ідеї, організовують і координують роботу всіх потенційних учасників проектів.

Питання фінансування належать до найскладніших у всьому комплексі завдань інноваційного розвитку агропромислового виробництва. Існує фундаментальна суперечність між наявним інноваційним потенціалом і фінансово-економічними можливостями його реалізації.

Наявність вільних інвестиційних ресурсів і необхідність модернізації агропромислового виробництва створили передумови для інноваційного буму в Україні. Існуюча західна модель венчурних інвестицій в умовах України не діє.

Інноваційна фінансово-кредитна політика — це забезпечення надійного фінансування агропромислових підприємств шляхом залучення коштів юридичних і фізичних осіб, іноземних інвесторів та інших суб'єктів ринку для кредитування агропромислових підприємств, що активно запроваджують інновації [1].

З цією метою доцільно:

- поєднання банківського, торговельного та агропромислового капіталів через створення агропромислових кластерів та агропромислово-фінансових груп;

- створення системи пільгового рефінансування банків у разі надання ними пільгових кредитів для реалізації інвестиційних проектів із розроблення і впровадження високотехнологічного устаткування;

- реальне запровадження механізму іпотечного кредитування агропромислового виробництва;

- розширення форм кредитування агропромислових підприємств, що запроваджують інновації шляхом здійснення лізингових, факторингових операцій;

- застосування вексельних форм розрахунків між суб'єктами господарювання з метою гарантованого забезпечення розрахунків, зменшення готівки в обігу поза банками;

- розширення практики пільгового кредитування наукової, науково-технічної, інноваційної діяльності під заставу майна суб'єктів агропромислового виробництва.

Підтримувати високу технологію неможливо, не спираючись на відповідну інноваційну культуру, належний розвиток науки й освіти. Збереження наявного потенціалу можливе лише за системної підтримки інновацій. Досвід країн науково-технологічного

ядра світу (США, Західної Європи, Японії) свідчить, що за інноваційного типу розвитку він сам створює необхідні фінансові ресурси. Але на етапі формування такого типу розвитку часовий лаг між створенням нових технологій і їх прибутковим застосуванням породжує розрив між потребами фінансового забезпечення інноваційного розвитку та фінансовими можливостями економіки.

У цих умовах виникає проблема пошуку додаткових фінансових ресурсів. Саме в такій ситуації перебуває агропромислове виробництво України. У такому контексті формування в агропромисловому виробництві інноваційного типу розвитку і включення його на рівноправних умовах у світовий господарський процес має своєю альтернативою відокремлення і стагнацію на низькому економічному рівні. З цього випливає, що інноваційний розвиток агропромислового виробництва в Україні стає не тільки проблемою виходу на сучасний рівень соціально-економічного і науково-технічного прогресу, а й стратегією виживання. Інакше кажучи, вижити і зберегти свій потенціал можливо лише за умови виходу на передові позиції в інноваційному розвитку. Вирішити такі завдання можна тільки спираючись на світовий досвід і його творче застосування у специфічних умовах України.

У розвинутих країнах, на думку Р.А. Фатхутдінова, можна виділити три головних типи моделей науково-інноваційного розвитку:

- країни, зорієнтовані на лідерство в науці, реалізацію великомасштабних цільових проектів, що охоплюють усі стадії науково-виробничого циклу (США, Англія, Франція);

- країни, зорієнтовані на поширення інновацій, створення сприятливого інноваційного середовища, раціоналізацію всієї структури економіки (Німеччина, Швеція, Швейцарія);

- країни, що стимулюють інновації шляхом розвитку іншої цінної інфраструктури, забезпечення сприйняття досягнень світового науково-технічного прогресу, координацію дій різних секторів у сфері науки та технологій (Японія, Південна Корея) [11 с. 65].

Аналіз світового досвіду засвідчує, що джерела фінансування інноваційного розвитку агропромислового виробництва можуть бути різноманітними. Це залежить від характеру інновацій та їх фінансової ємності. Існують різні класифікації джерел фінансування інноваційної діяльності. Так, є класифікація цих ресурсів як державних ресурсів та ресурсів організацій [4 с. 99].

Враховуючи провідну роль держави у підтримці інноваційних проектів агропромислового виробництва, класифікують форми державного фінансування науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт. У цьому контексті розрізняють пряме і непряме фінансування інноваційних процесів. Пряме фінансування застосовується перш за все до бюджетних наукових установ. Формою прямого фінансування може бути також державне замовлення на проведення досліджень та прикладних розробок на конкурсній основі. Непряме фінансування базується на створенні сприятливих умов для здійснення інновацій за рахунок пільгового кредитування, прискореної амортизації, податкових пільг тощо [13 с. 37].

Формами фінансової підтримки інновацій можуть бути субсидії, дотації, реальні та фінансові інвестиції у вигляді довгострокових вкладень державних коштів у науково-технічні розробки та в операції з цінними паперами агропромислових підприємств, які здійснюють інновації, фінансовий лізинг [1].

У розвинутих країнах існує розгалужена система фінансової підтримки державою інноваційного розвитку. Більшість країн застосовує різноманітні пільги з оподаткування прибутку. Австралія з метою "технологічного прориву" запровадила для компаній знижку в розмірі 150% від обсягу витрат на НДДКР. У США, Франції, Японії, Канаді були запроваджені спеціальні податкові знижки [10 с. 43—44]. Узагальнення світового досвіду показує, що до основних форм податкового стимулювання інноваційної діяльності можна зарахувати: звільнення від сплати податків, зміну бази оподаткування, зниження ставок податків, відстрочки платежів (податковий кредит).

Пільгове кредитування інновацій банками у розвинених країнах здійснюється на ринковій основі через застосування механізму компенсації банкам різниці між ставкою, за якою вони кредитували інноваційну діяльність, та обліковою ставкою. Застосовуються також методи непрямого державного фінансування суб'єктів інновацій через регулювання рівня цін на сировинні та паливно-енергетичні ресурси, послуги зв'язку та інформаційного забезпечення, компенсацію різниці в цінах з бюджету або з позабюджетних фондів, а також через надання частини послуг на базі державної власності [11 с. 21].

Створення спеціалізованої інфраструктури у вигляді системи технополісів, технопарків та інших інноваційних структур з особливим фінансовим режимом є досить поширеною формою державної підтримки інноваційних процесів.

У розвинутих країнах найпотужнішими інноваційними інвесторами є приватні підприємства. Вони здійснюють інноваційну діяльність значною мірою за рахунок своїх фінансових ресурсів власними підрозділами або на основі договорів з іншими спеціалізованими структурами. Банк також може виступати в ролі органу, уповноваженого замовниками проекту контролювати хід та якість робіт та відповідати за цільове та ефективне використання наданих коштів. Тобто банк у такій ситуації є проміжною ланкою між замовником робіт, який виділяє кошти, та організацією, що такі роботи проводить. Існує також проектно-кредитування, за якого банк виступає в ролі джерела інвестицій. У такому випадку банк є координатором проекту і ризикує власними кредитними ресурсами [10 с. 53—54].

При акціонерному фінансуванні інвестиційні ресурси залучаються через емісію цінних паперів у таких формах:

- емісія цінних паперів під конкретну інноваційну програму, що забезпечує інвестору участь у статутному фонді організації;
- емісія боргових зобов'язань у вигляді інвестиційних сертифікатів, облігацій;

— утворення спеціалізованих інвестиційних компаній та фондів, у тому числі пайових, у формі акціонерних товариств з емісією цінних паперів та інвестуванням отриманих коштів у інноваційні програми [4 с. 114].

Корисними для України можуть бути різні форми залучення іноземного капіталу через утворення підприємств з іноземними інвестиціями, надання субсидій (грантів) на інноваційну діяльність науковим установам, вищим навчальним закладам, науковим фахівцям.

Розв'язання завдань формування інноваційної моделі економічного розвитку України вимагає активнішого пошуку шляхів її фінансово-кредитного забезпечення і подолання диспропорцій, що склалися. В останні роки наукоємність валового внутрішнього продукту постійно знижувалась, і зараз вона у 2—2,5 рази менша, ніж у розвинутих країнах [7].

Важливе значення для інноваційного розвитку мають питання кредитування інноваційної діяльності. Обсяг кредитів, наданих банками суб'єктам господарської діяльності зріс на 50,4% [6 с. 239]. Однак це ще не задовольняє потреби агропромислового виробництва в кредитних ресурсах на інноваційний розвиток, про що свідчить їх низький рівень у формуванні загального обсягу інновацій та інвестицій. Частка інвестицій в основний капітал, сформованих за рахунок банківських кредитів, становить тільки 5,2%. В структурі джерел фінансування технологічних інновацій кредити становили лише 6%, тоді як власні кошти — 84% [6 с. 255].

Істотне значення для фінансово-кредитного забезпечення інноваційного розвитку має рівень монетизації економіки. Як правило, в країнах інноваційного розвитку він є достатньо високим, приміром, в Японії та Китаї — перевищує 100%. В Україні він становить близько 25% [3 с. 9]. Недостатнє наповнення економіки грошима стримує розвиток кредитних відносин, особливо довгострокового кредитування, без якого не можна здійснювати великомасштабні інноваційні проекти.

Враховуючи все це, можна дійти висновку, що формування умов довгострокового кредитування агропромислового виробництва, особливо для інноваційної діяльності, має стати одним з першочергових завдань у переході агропромислового виробництва до інноваційного типу розвитку. Нині без створення спеціалізованої кредитної установи для вирішення таких завдань обійтися неможливо.

На сьогодні вітчизняний аграрний бізнес має практично повний комплект мотиваційних важелів для інноваційного прориву: накопичено значний інвестиційний ресурс, старіння основних фондів досягло критичної оцінки, визначені часові рамки необхідної модернізації (максимум 7 років), бо згодом конкурентна боротьба з іноземними компаніями ще більше загостриться.

Однак на практиці зробити це, не просто. Наявні в Україні джерела фінансування інновацій практично на будь-якій стадії їхнього виникнення і розвитку не є адекватними та не відрізняються розмаїттям [1]. Основним джерелом фінансування інновацій у агропромисловому

виробництві були й залишаються власні кошти агропромислових підприємств.

Вихід з даної ситуації ми вбачаємо у створенні кептивних і напівкептивних венчурних структур. На відміну від широко використовуваної у світі традиційної моделі відокремлених венчурних формувань запропоновані фонди створюються не зовні, а всередині великих агрохолдингів.

Варто зазначити, що жодна трансформація у сфері економіки не може відбуватися без відповідних організаційних трансформацій [9]. Як відомо, ключовим елементом індустріальної епохи є величезні підприємства, що відображають, у першу чергу, адекватну систему виробництва й застосування індустріальних джерел енергії, а також відповідну організацію. В сучасну інформаційну епоху основною організаційно-інституціональною формою є мережа (networking), яка є системою взаємозалежних продукуючих вузлів. Відносини між вузлами можуть бути симетричними або асиметричними, але всі вони необхідні для функціонування мережі, а саме для циркуляції фінансів, інформації, технологій, товарів або послуг у всій мережі. Мережа може бути організована ієрархічно, але, як правило, не має єдиного центру або центрального органу. Таким чином, мережа є тим типом організації, що забезпечує невпинну адаптацію й максимальну гнучкість виробництва, необхідні для глобальної взаємопов'язаної економіки. Слід зазначити, що вітчизняні дослідники приділяють не виправдано мало уваги аналізу цього нового інституціонального явища в економіці. За визначенням зарубіжних дослідників, основною проблемою сучасних підприємств є дилема: перебувати в мережі чи ні [14 с. 72].

Агропромислові підприємства, які перебувають в мережі, отримують нові ресурси, у першу чергу інформаційні, технологічні, людські. Але, перебуваючи поза мережею або виключеною з неї, агропромислове виробництво, практично не має шансів щодо прогресу, оскільки все, що має значення, організовано в середині або навколо світової павутини інтерактивної мережі [2 с. 90].

Сучасна економічна література з питань інновацій наводить два критерії структур, де розвивається інноваційна діяльність:

1. Для успішних інновацій важлива взаємодія між різними суб'єктами економічної діяльності впродовж інноваційного ланцюжка, а саме: між споживачами та виробниками проміжних товарів та між бізнесовими структурами та науково-дослідними закладами.

2. Інституційним підґрунтям для інноваційних процесів стають у більшості країн інноваційно-виробничі мережі (кластери) [16 с. 4, с. 16].

Деякими вченими запропоновано так звану "гіпотезу взаємозалежності в інноваційних процесах", згідно з якою інновації запроваджуються в економічних мережах, характерною рисою яких є високий рівень розвитку форвардних та зворотних економічних і технологічних зв'язків. Причому наявність розвиненої мережі постачальників та споживачів виступає одночасно як обмеження і стимул до впровадження інновацій. Центральною тезою цієї теорії є висно-

вок, що ефективність інноваційної діяльності зростає випереджаючими темпами, порівняно із зростанням економічних зв'язків [15 с. 4].

Таким чином, "кластерна" організація агропромислових підприємств дає їм більше можливостей для впровадження успішних інновацій та підвищення конкурентоспроможності.

ВИСНОВКИ

Протиріччя наукових досліджень щодо формування умов підвищення інноваційно-інвестиційної активності в агропромисловому виробництві, відсутність оптимальної методики її вибору для агропромислових підприємств, недосконалість механізмів державного стимулювання інноваційно-інвестиційної діяльності в сукупності створюють суттєво несприятливі умови для переходу агропромислового виробництва на інноваційний тип розвитку. Результати аналізу статистичних даних за останні роки повністю підтверджують існування негативних тенденцій в інноваційно-інвестиційній діяльності в агропромисловому виробництві.

Активізацію інноваційно-інвестиційної діяльності в агропромисловому виробництві слід розглядати, як постійно діючий цілеспрямований процес кількісних і якісних перетворень у виробництві і доведенні до споживачів продуктів харчування, спрямований на збільшення виробництва і споживання продовольчих товарів високої якості. Доцільно виділити чотири системи формування умов підвищення інноваційно-інвестиційної активності в агропромисловому виробництві: зовнішні умови активізації на основі саморегуляції; зовнішні умови активізації з позасистемним цілеспрямованим активізуючим центром; умови активізації саморегулювання з внутрішньо-системним цілеспрямованим активізаційним центром; умови активізації саморегуляції на основі взаємодії між окремими компонентами внутрішньо-системних активізаційних сил. Система формування умов підвищення інноваційно-інвестиційної активності в агропромисловому виробництві поєднує в собі всю сукупність активізаційних форм і їх впливів, але при цьому існують істотні відмінності їх ролі і функціонального призначення. Деякі з них відіграють визначну роль в формуванні поведінки агропромислових підприємств, інші можуть доповнювати або корегувати її.

Виявлено, що темпи процесу активізації залежать, насамперед, від змін з боку влади, які полягають у лібералізації господарського законодавчого поля діяльності агропромислових підприємств, та власне від самих агропромислових підприємств, яким потрібно активніше брати участь у розробленні та впровадженні ефективних інноваційно-інвестиційних проєктів, організаційно-управлінських заходів. Для того, щоб успішно існувати і діяти в ринкових умовах, потрібно не тільки оборонятися, а й наступати, пристосовуватися до ситуації. А для цього недостатньо підприємницької сили капіталу, необхідна активна система стратегічного управління щодо інноваційно-інвестиційної активності в агропромисловому виробництві. Правильний вибір умов та пріоритетів підвищення інноваційно-інвестиційної активності в агро-

промислового виробництва дозволяє запобігти виникненню загроз, і, навпаки, будь-який стратегічно активізаційний прорахунок, неправильний вибір умов та напряму активності призводять до втрат.

Література:

1. Возняк Г.В. Інноваційна діяльність промислових підприємств та способи її фінансування в Україні: монографія / Г.В. Возняк, А.Я. Кузнєцова. — К.: УБС НБУ, 2007. — 183 с.
  2. Економіка знань: виклики глобалізації і України / За заг. ред. А.С. Гальчинського, С.В. Львовича, В.П. Семиноженка. — К.: НІСД, 2004. — 261 с.
  3. Компаньйон. — 2004. — № 27. — С. 125.
  4. Морозов Ю.П. Інноваційний менеджмент. — М.: ЮНИТИ, 2000. — 114 с.
  5. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
  6. Послання Президента України до Верховної Ради України про внутрішнє і зовнішнє становище України у 2003 р. — К.: ІВЦ Держкомстату України, 2004. — 472 с.
  7. Пріоритети та інструменти інноваційного розвитку України: Матеріали засідання "круглого столу". — К.: Альтерпрес, 2003. — С.8—17.
  8. Розпутенко І.В. Економічне зростання в Україні: проблеми і здобутки. — К.: К.І.С., 2001. — 136 с.
  9. Стратегія інноваційного розвитку України на 2010—2020 роки в умовах глобалізаційних викликів / [Авт.-упоряд.: Г.О. Андросчук, І.Б. Жилияєв, Б.Г. Чижевський, М.М. Шевченко]. — К: Парламентське вид-во, 2009. — 632 с.
  10. Управление исследованиями, разработками и инновационными проектами. — СПб.: Изд-во Санкт-Петербург. ун-та, 1995. — 256 с.
  11. Фатхутдинов Р.А. Инновационный менеджмент [2-е изд.]. — М.: ЗАО "Бизнес-школа "Интел-Синтез", 2000. — 399 с.
  12. Шеко П. Инновационный хозяйственный механизм // Проблемы теории и практики управления. — 1999. — № 2. — С.71—76.
  13. Янковский К.П. Организация инвестиционной и инновационной деятельности. — СПб.: ПИТЕР, 2001. — 237 с.
  14. Castells M. The Information Age: Economy, Society, and Culture — Vol.3: End of Millenium. — Oxford: Blackwell, 1998. — P.72.
  15. Christian DeBresson. Economic Interdependence and Innovative Activity, Edward Elgar, 1996. — P. 381.
  16. Morgan K. Learning by Interacting. Inter-Firm Networks and Enterprise Support, OECD, Paris, 1996; A. Lagendijk & D. Charles Clustering as a New Growth Strategy for Regional Economics? A Discussion of New Forms of Regional Industrial Policy. OECD, Amsterdam, 1997. — P. 368.
- activity of industrial enterprises and ways of financing in Ukraine], UBS NBU, Kyiv, Ukraine.
2. Hal'chyns'kyj, A.S. L'ovochkin, S.V. and Semy-nozhenko, V.P. (2004), *Ekonomika znan': vyklyky hlobalizatsii i Ukraina* [Knowledge Economy: Challenges of globalization and Ukraine], NISD, Kyiv, Ukraine.
  3. Kompan'jon. (2004), Magazine Companion, vol. 27, pp. 125.
  4. Morozov, Yu.P. (2000), *Ynnovatsyonn'ij mene-dzhment* [Innovation management], YuNYTY, Moscow, Russia.
  5. State Statistics Committee of Ukraine (2013), Statistical information, available at: <http://www.ukr-stat.gov.ua/> (Accessed 10 Jan 2014).
  6. President of Ukraine (2004), "Message of President of Ukraine to the Verkhovna Rada of Ukraine on the domestic and foreign situation of Ukraine in 2003", IVTs Derzhkomstatu Ukrainy, Kyiv, Ukraine.
  7. Al'terpres (2003), *Priorytety ta instrumenty innovatsijnoho rozvytku Ukrainy: Materialy zasidannia "kruhloho stolu"* [Priorities and instruments of innovation development of Ukraine: Proceedings of the meeting "round table"], Al'terpres, Kyiv, Ukraine.
  8. Rozputenko, I.V. (2001), *Ekonomichne zrostannia v Ukraini: problemy i zdobutky* [Economic growth in Ukraine: Challenges and Achievements], K.I.S., Kyiv, Ukraine.
  9. Androschuk, H.O. (2009), *Stratehiia innovatsi-jnoho rozvytku Ukrainy na 2010—2020 roky v umovakh hlobalizatsijnykh vyklykiv* [The strategy of innovative development of Ukraine for 2010—2020 in terms of globalization challenges], Parlaments'ke vyd-vo, Kyiv, Ukraine.
  10. Sankt-Peterburh university, (1995) *Upravlenye yssledovanyamy, razrobotkamy y ynnovatsyonn'my proektamy* [Management of research, development and innovation projects], Yzd-vo Sankt-Peterburh. un-ta, Sankt-Peterburh, Russia.
  11. Fatkhutdynov, R.A. (2000), *Ynnovatsyonnij menedzhment* [Innovation management], 2nd ed, ЗАО "Byznes-shkola "Yntel-Syntez", Moscow, Russia.
  12. Sheko, P. (1999), "Innovative economic mechanism", *Problemy teoryy y praktyky upravleniya*, vol. 2, pp. 71—76.
  13. Yankovskyj, K.P. (2001), *Orhanyzatsiya ynvestytsyonnoj y ynnovatsyonnoj deiatel'nosti* [Organization of investment and innovation activity], PYTER, Saint Petersburg, Russia.
  14. Tsastells, M. (1998), *The Information Age: Etsonomy, Society, and Tsulture*, Vol. 3: End of Millenium, Blatskvell, Oxford, UK.
  15. DeBresson, Christian (1996), *Etsonomits Interdependentse and Innovative Atstivity*, Edvard Elgar, Cheltenham, UK.
  16. Morgan, K. (1997), *Learning by Interatsting. Inter-Firm Networks and Enterprise Support*, OETsD, Paris, 1996; A. Lagendijk & D. Charles Tslustering as a Nev Growth Strategy for Regional Etsonomits? A Distussion of Nev Forms of Regional Industrial Politsy, OETsD, Amsterdam, Netherlands.

Стаття надійшла до редакції 12.01.2014 р.